

Kirsten Kretzschmar: Beretning

Udaterede ark fra [Kirsten Kretzschmar](#) blandt papirer fra [Annie Mouritzen](#), gift Langberg. Renskrivet 2022, links og afsnitsoverskrifter tilføjet af Anders Baadsgaard Straarup. [Toldstrup – 4.](#)

Vigtigt spørgsmål

Anne sagde en dag: Hvad var det egentlig, du lavede under krigen?

Jeg har somme tider været ængstelig for, at jeg har snakket for meget, og i virkeligheden har dette nok medført, at det, jeg har taget som en given ting, I var helt på det rene med (måske fordi vort forhold i de fleste leveår har været så tæt, at I følte som en del af mig) er noget, I aldrig har hørt om.

Generelle forhold

Det vil nok være svært at leve sig ind i min tilværelse i det år jeg tilbragte som 100% aktiv i modstandskampen – det sidste år før kapitulationen. Bl.a. kan man ikke få de generelle forhold med i samfundet på det tidspunkt (mørkelægning, soldatertramp i gaderne, beslaglagte offentlige bygninger med tyske vagter uden for, dårligt klædte mennesker, økonomisk stramning, mangel på mange almindelige varer, razziaer osv.)

At genere tyskere

Hvis jeg skal begynde helt forfra, må jeg fortælle, at jeg de første år spekulerede meget på, hvordan man dog kunne finde muligheder for at genere tyskerne – og det blev for det meste til bagateller som fotografering af tyskerpiger, planer om at ødelægge tyske håndlangeres huse og lignende.

En afgangsdag

13. januar 1944 var en kold dag. Jeg var 18 år og gik i 3. g. Aftenen før havde jeg været i Vestparken for

at stå på ski i fuldmåneskin. Det var dejlig klar frost og meget smukt. Jeg gik som sagt i 3. g og glædede mig til at blive færdig med skole. Tænkte at der foregik for meget omkring en til at man rigtig kunne samle sig om sådan noget som skolebøger. Men altså den 13. januar. Jeg var parat til at gå i skole. Mor og far lå stadig i deres senge, og Poul i sin seng i overværelset. Skulle først møde senere. Da jeg gik ned ad trappen fra 3. sal om morgenen, mødte jeg nogle mænd på vej op ad trappen, noget der ikke var almindeligt på den tid af dagen. Jeg følte mig meget usikker på dem, overvejede at ringe hjem fra bageren, men slog det ud af hovedet igen. Den dag skulle jeg have terminsprøve i dansk stil, og midt i det hele blev jeg klar over, at det må have været Gestapo, der kom, idet vores bydreng pludselig var der midt i gymnastiksalen, hvor vi havde prøve, og bad mig om nøglen til vores kælderværelse. Så var jeg klar over, hvad der var galt.

Gestapo på besøg

Det, der i mellemtiden var sket, var, at [Gestapo](#) havde ringet på derhjemme. Mor kom ud i natkjole og spurgte indefra, hvem det var. Da hun havde fundet ud af, at de spurgte efter Poul, fik hun travlt med at få vækket far og havde i øvrigt kun i tankerne hvordan hun kunne få Poul fjernet fra overværelset. Hun passerede hoveddøren, hvor der var to materede ruder, der tydeligt vist, hvad der foregik indenfor, og gik ud i køkkenet. Der fjernede hun den nederste nøgle, gik ud på bagtrappen og låste døren med nøglen, for op til Poul på værelset. Efter at han var sendt ned ad trappen i pyjamas, forsøgte hun efter bedste evne at få sengen til at se ud, som om den ikke havde været brugt, gik derefter op på tørreloftet, hvor der hang noget vasketøj. Det samlede hun sammen og gik ned med i køkkenet og fik det til

at se ud, som om det var det hun havde været ovenpå efter.

Poul på flugt

[Poul](#) var i mellemtiden løbet ned ad bagtrappen. Bagdøren fornedet var låst (det gjorde man, når der var tøj på loftet for at undgå tyveri). Han måtte derfor springe ud fra et vindue på 1. sal. Han løb derefter igennem baggården og videre til nogle andre gårde og slap til sidst op til en kammerat. – Senere fik han hjælp også fra nogle af mor og fars venner. Boede igennem nogen tid i Hobro, men da der på det tidspunkt var forbud mod at sabotere, blev det ham for meget, og i marts måned lykkedes det ham at komme til Sverige. Han regnede med at kunne gøre mere gavn der, blev dog grundigt skuffet. Gik senere ind i "[Brigaden](#)" der, et korps af danske, der blev militærtrænet med henblik på indsats i Danmark. Han blev løjtnant der, idet han under sin almindelige militærtjeneste i Danmark havde været på kornetskole.

Jørn også i Brigaden

[Jørn](#) læste på dette tidspunkt på seminarium i Aarhus. Var også indblandet i illegalt arbejde og kom nogenlunde samtidig til Sverige. Han havde ikke på forhånd været soldat, da han jo var det yngre, men han blev nu korporal i Brigaden.

Det var mærkeligt pludselig at vide dem begge i Sverige, men uden at have kontakt med dem.

En henvendelse

I en af de første måneder af 44 fik jeg pludselig en henvendelse fra en fyr, der var blevet student fra skolen året forinden. Han var en i høj grad speciel fyr, meget velbegavet, men enspænder, kunne virke fanatisk. Nå, han opfordrede mig til at komme med i modstandsbevægelsen og arbejde i Aarhus. Jeg kan

ikke tydeligt erindre besøget, som jeg må have fundet besynderligt, eftersom jeg nok ikke forinden har haft nogen kontakt med ham overhovedet. Jeg kan heller ikke huske, hvad han nærmere fortalte om forehavendet, endsig om han gjorde opmærksom på, at [Annie](#) også ville blive kontaktet.

Ud over en tur til Aarhus i løbet af foråret, hvor jeg skulle transportere en film til Randers, var der ikke særlige opgaver, før studentereksamen var overstået. Jeg fik dog en hjemmelavet dirk med og besked om at øve mig i brugen heraf, ligesom han anbefalede at læse detektivromaner. Det var der nu ikke megen tid til, da jeg jo også måtte i gang med at repetere. Nogle af fagene, især historie, var temmelig nye for mig.

Tak for studentermiddag

Mine forældre lavede en fin middag i al stilfærdighed da eksamen var overstået. Allerede i løbet af natten derefter sneg jeg mig afsted hjemmefra, efterladende en seddel, hvor jeg takkede for festen, undskyldte at jeg tog afsted på denne måde, samt at jeg tog på ferie med Annie – noget de undrede sig såre over, da hun ellers ikke havde været min særlige veninde.

Translokationen

Jeg vil her fortælle om translokationen, som fik et specielt forløb. Dagen forinden skulle vi køre i charabanc'er, pyntet med bøgeløv, gennem byen, rundt om [Niels Ebbesen](#) og tilbage til skolen. Der var imidlertid ingen, der ville sidde i vogn sammen med en af mine klassekammerater, som vi vidste, havde angivet nogle til tyskerne, og som var blevet set ved den tyske kommandantur. Af samme grund flyttede jeg pludselig fra hende, efter at have delt bord med hende. Hun var fra den dag luft for alle på skolen; der blev ikke talt til hende, de små piftede hendes cykel osv. - Ingen ville som sagt sidde i vogn med

hende rundt i byen med ny studentehue på, bortset fra en anden noget tvivlsom (tvivlsom fordi hendes far var stikker, men ellers en sød pige), og endelig en tredje, der ikke havde så mange venner og derfor holdt sig lidt til disse to. De gennemførte turen, indtil vi var igennem byen. Da stod Birte af og kørte ikke turen med tilbage til skolen. I stedet gik hun direkte til kommandanturen, og senere på dagen blev rektor kaldt derned. Han fik at vide, at hvis noget lignende skete som året forinden, ville skolen blive lukket. Det, der hentydedes til, var en episode ved translokationen det tidligere år. Da var der også en pige med en forkert holdning (er ikke klar over, om hun havde foretaget sig noget aktivt forkert). Vi gjorde da det, at vi hver gang en elev gik til rektor for at få udleveret sit eksamensbevis klappe i hænderne. Da vi kom til den omtalte pige, var der derimod pinlig tavshed. – For at forhindre, at skolen blev lukket, valgte rektor at undlade at følge den almindelige fremgangsmåde. I stedet blev eksamensbeviserne udleveret til hver enkelt på hans kontor efter den egentlige translokation.

Mødet med Toldstrup

Tilbage til natten hvor jeg tog hjemmefra. Jeg havde af [Henning Røge](#) fået besked om at stille i Aarhus dagen efter kl. 7 om morgenen. Der kørte ikke mange tog dengang, så Annie og jeg besteg vore cykler der midt om natten for at være rettidigt fremme. Der var stadig en ganske lille smule eventyrstemning over os, hvilket bl.a. blev tilskyndet af opgaver som at skygge en stikker og lignende, men det blev meget hurtigt vendt til blodig alvor. Alvoren blev understreget af et noget barskt velkomstinterview af [Toldstrup](#), der bl.a. mindede om, at der var to måder, man kunne dø på i dette arbejde – han behøvede ikke at udpensle, hvad han mente. Men jeg må sige, at jeg kunne lide dette møde, havde

tillid til ham og følte mig overbevist om, at det var seriøst arbejdende mennesker, vi var kommet sammen med. Indtil da havde det været meget uklart, hvad det var for noget arbejde, en type som Henning Røge kunne tilbyde (han var fanatisk bolsjevik).

Alvoren i arbejdet

Alvoren i vores arbejde kom dog især den dag – en af de allerførste – hvor vi havde spist frokost sammen med en ny fyr, [Henrik](#), sandsynligvis også på disse 18-19 år. Han skulle sammen med nogle af de andre være med til jernbanesabotage om eftermiddagen. Han var den eneste, der ikke kom tilbage derfra; hårdt såret blev han taget til fange. Det var det første barske møde med døden.

Den første tid

Den første tid i Aarhus var præget af livet på det støvede kontor, indrettet i et lille loftsværelse i en nyere etageejendom i udkanten af Aarhus (Sdr. Ringgade). Når vi skulle have vagt, sov man på gulvet - kan endnu fornemme, hvordan det var at vågne op sidst på natten med den støvede luft i næseborene og radbrækket, fordi den midterste del af en ikke kunne nå gulvet (det er ikke altid godt med så megen facon). Det var personer som [Jørgen](#) og [Vagn Hesseldahl](#), [Røge](#) og [Bloch](#), der prægede livet i det daglige, og så selvfølgelig Toldstrup, når han var der, men det var sjældent for lang tid af gangen.

Husk alt

På et tidspunkt var [Liss](#) der så. Hun havde været hjemme i nogen tid på grund af sygdom. Vi blev hurtigt fortrolige med de forskellige forholdsregler, man skulle tage i dette arbejde, ikke noget med at skrive noget ned, vi måtte træne os op til at kunne huske alt, og var der kommet post til vores adresse "Korrespondanceklubben Amor", "Midtjyske Rekla-

mebureau, Aarhus" eller lignende, blev det brændt med det samme i askebægeret (denne lugt har jeg også stadig i næseborene).

Rejse som kurer

Det væsentligste arbejde var efterhånden at rejse som kurer. Det var først og fremmest til Vejle, hvor "den Gamle" (general [Vagn Bennike](#)) holdt til. Denne tur kunne gøres på en dag, men der var ofte ikke tid til mad; det var i det hele taget ikke ualmindeligt, at der kunne gå en hel dag uden.

Med Jens Lillelund

En ganske særlig tur blev det ved en lejlighed, hvor jeg havde fået til opgave at introducere [Jens Lillelund](#) for den Gamle. Han kaldes "[Holger Danske](#)"s fader, en kendt københavnsk sabotagegruppe, og stod bl.a. for [sabotagen af Forum](#) i København. Det var nu meningen, at han skulle lede fabrikssabotagen i Jylland, og til den ende skulle han samarbejde med den Gamle. Lillelund var nok en anden type end vi andre, men et festligt indslag. I det civile liv direktør og typisk københavner, med en på en gang fræk og charmerende selvtillid. Jeg erindrer en gang vi skulle have noget mad på restaurant Kilden i Aalborg. Der var alt optaget; men Lillelund var ikke sådan at skubbe til side. Han kom frækt ind og sagde: "Det var det bord, der var bestilt til direktør Finsen."

Nå, tilbage til turen til Vejle, hvor jeg skulle præsentere ham for den Gamle. Vi gik til kontaktadressen ([Faith Jørgensen](#), Orla Lehmannsgade). Selve mødet erindrer jeg ikke meget om, men tydeligt hvordan ægteparret Faith Jørgensen ønskede at beskytte mig mod forføreren Lillelund, således at de arrangerede, at jeg sov i revnen mellem dem i deres ægteseng, mens Lillelund måtte sove alene i stuen.

Tur til Odense

En anden tur gik til Odense på det tidlige tidspunkt, hvor vi ikke havde egen telegrafist. Det var ikke nogen rar tur. Jeg tog fra Aarhus om aftenen, men skulle skifte i Fredericia, hvor der var ophold fra kl. 1 til 3 om natten. Jeg ankom så til Odense kl. 5 om morgenen. Det var ikke muligt at sidde ret længe på banegården, for da startede rengøringspersonalet deres hovedrengøring, og alle måtte ud. Jeg måtte derfor pænt spadsere rundt i Odenses mørklagte gader med risiko for at blive taget for lidt af hvert, indtil jeg kl. 7 kunne træffe min kontaktmand – [portier Rasmussen](#) på Park Hotel. Dette hotel ligger meget praktisk næsten på jernbaneterrainet, så jeg kunne med det samme, der var et tog, begynde tilbagerejsen.

En arrestation - tur til København

Det tredje sted, vi rejste, var København. Den tur husker jeg mest fra en lejlighed i løbet af august måned. Forud var der gået det, at Toldstrup, telegrafist [Larsen](#), Liss og jeg havde sat hinanden stævne (var det [Varna](#)?) en aften. Vi var vant til at være præcise, og da Larsen ikke mødte op til tiden, begyndte vi at ane uråd. Toldstrup satte hans fravær i forbindelse med nogle meldinger, han havde fået om en arrestation i byen i løbet af dagen. Vi tog af sted for at forsøge at få nærmere oplysninger, og på grund af hvad vi hørte, beskrivelsen af den arresterede, mente vi, at det måtte være Larsen. Han havde en aftale med Toldstrup om, at denne skulle mødes med ham på hans kontor om eftermiddagen. Sikkert i et forsøg på at advare Toldstrup stak han i løb væk fra Gestapo, havde dog ingen chancer og blev ramt af skud.

Det var et tilfælde, at Toldstrup ikke kom der om eftermiddagen, havde simpelthen ikke nået det og vidste så i øvrigt, at han havde den senere aftale,

hvor han ville træffe ham.

Vi vidste på dette tidspunkt ikke, at hans arrestation var en følge af en arrestation i København, og for at advare vore kontakter i København blev jeg sendt afsted med nattoget. Den følgende morgen nåede jeg København, hvor jeg begyndte min vandring rundt til vore forskellige adresser. Det viste sig senere, at Gestapo havde siddet på samtlige adresser lige til den samme morgen. Jeg ventede i København, til jeg havde fået en ny kontaktadresse.

Morgenen efter at jeg var taget af sted, ankom en kurer fra København til Aarhus med brev om arrestationerne, samt at de formodede, at en kurer fra os også var til stede, da Gestapo ankom. Dette medførte, at Toldstrup orienterede mine forældre om, at jeg var arresteret, og det mener jeg, man troede, indtil jeg kom tilbage en uges tid senere.

Flytning til Aalborg

Gestapo var efterhånden blevet for aktive til, at det var godt at forblive i Aarhus, og vi tænkte på at flytte. Aalborg blev udset til at blive vores næste station, det vil sige det allerførste sted vi holdt til var Nørresundby. Jeg mener, det må have været en af de første dage i september. Indtil der blev fundet et ordentligt logi til alle os fire piger ([Gertrud](#) var kommet til os i løbet af sommeren, efter at hendes mand var blevet arresteret) sov vi alle i et lille værelse og i samme seng – muligvis har det blot været en enkelt nat, men alligevel!

Jeg kom til at bo næsten hele tiden hos en meget sød familie i Hasseris, den fine del af Aalborg. Til at begynde med forsøgte vi dog at undgå at orientere manden om min tilstedeværelse, og jeg fik nøje instruks fra fru Fog-Petersen om, hvordan jeg skulle gå op ad trappen til mit værelse ovenpå for at undgå at den knirkede. Det var enormt lækkert at bo sådan

et privat sted, efter at vi i Aarhus havde været vant til at skulle bo i lejede værelser, noget der var meget svært på de tider. Man måtte simpelthen snuppe en avis, lige når den udkom, og så spurte ud til de annoncerede steder. Men risikabelt var det jo at leje sig ind til mennesker, man intet vidste om, med den form for levevis, vi havde.

En aften i Aarhus, hvor jeg af en eller anden grund ikke havde noget sted at bo, blev en familie spurgt, om de kunne have mig boende for natten. De turde ikke.

Hovedkvartersflytning

I Aalborg blev vi til kapitulationen, dog afbrudt af nogle afstikkere, når det blev for hedt i forhold til vore aktiviteter. Vi måtte ofte flytte kontor; somme tider var det allerede efter få dag, at vi måtte rykke til sikrere egne. Hver gang var det et spørgsmål om i en fart at få [pakket de kufferter](#), der skulle indeholde vores helt specielle kontorudstyr – bøger, kort, pistoler, håndgranater, forskelligt udstyr til at lave legitimationskort osv, og brandbomber. Heldigvis havde vi aldrig brug for at anvende brandbomber eller andet. Ved en bestemt lejlighed stod jeg dog med en i hånden og overvejede nøje, om jeg skulle bruge den. Det var, mens vi var i Aarhus, hvor vi havde hovedkvarter et sted, som vi kaldte Studenternes Høsthjælp. Da var der en dag, hvor jeg var alene på kontoret, at det bankede på døren med et ureglementeret bank (= . . .).

Nå, vedkommende var heldigvis god nok. Det lykkedes os altid at få flyttet fra kompromitterende hovedkvarterer, forinden tyskerne ankom – og så blev de flere gange så rasende, at [de sprængte det hele i luften](#) (jeg mener, at 4 huse i Aalborg blev pulveriserede på denne måde).

Aalborg og andre hovedkvarterer

Aalborg er jo ikke nogen stor by til ubemærket at have en aktivitet som vor, og flere gange måtte vi da også flytte fra byen for at bortlede Gestapos opmærksomhed fra os. Vi har bl.a. været i Grenaa, Roslev på Salling og Hadsund. Det sidstnævnte sted nød jeg, som havde det været ferie. Vi indlogerede os simpelthen hos en meget sød familie, der boede i de skønneste naturomgivelser uden for Hadsund, en [lidt ældre mand](#), der i mange år havde været plantagebestyrer (eller -ejer) i Østen og nu havde slået sig ned her med din blide, søde kone og 4 lyshårede piger.

Mens vi var der, havde jeg en speciel oplevelse en dag midt i arbejdet på 1. sal. Pludselig kom en hel eskadre flyvere lavt hen over hovedet på mig. Jeg for hen og lukkede en altandør op og vinkede, da det var tydeligt, at det drejede sig om allierede flyvere. Nogen tid efter kom de tilbage igen ad nøjagtig den samme rute, tydeligt, at de nu havde fuldført deres mission, hvad den så end var. (Jeg har ikke fået set efter, om det tidsmæssigt kan passe med bombningen af [Shellhuset](#).)

Farvel til Hadsund

Vi kom i øvrigt fra Hadsund igen efter 2 ugers forløb. Det var i arbejdet vigtigt med forbindelsen til England, men det var et område, der gjorde det vanskeligt at blive i længere tid på samme sted, idet tyskerne jo kunne pejle sig til stedet. Da vi boede i Hadsund, blev der telegraferet fra Terndrup (en by ca. midtvejs mellem Hadsund og Aalborg). En dag asede jeg med stærk far på cykel med telegrammer, der skulle sendes (der skulle flere gange om dagen bud mellem de to stationer). Det var et meget vigtigt telegram, så jeg gav den gamle cykel, hvad den kunne klare, for at nå rettidigt frem til den aftalte sendetid. Da hørte jeg en motorcykel nærme sig

bagfra. Sekunder kan som bekendt være lange; jeg var sikker på, at nu havde de fået mig, og åndede lettet op, da det viste sig at være en af vore egne, som kom for at fortælle, at vi i hast måtte tilbage til Aalborg, da [Gestapo](#) var klar over vores tilstedeværelse.

Tæt på

Der har været et væld af sådanne episoder. Vi sagde somme tider til hinanden, at der i vores tilværelse dengang skete nok på en dag, en uge, til at slå til af spænding for et helt liv.

En anden lignende episode, der i sig selv ikke var noget særligt, falder mig ind. Jeg var steget på toget i Randers på vej mod Aalborg. Jeg havde sat mig godt tilrette i en tom kupe og lukket døren, da der midt på linjen kom to mænd ind i kupeen. Der var noget ved dem, der sagde, at de på en eller anden måde tilhørte "den anden side". Som altid, når jeg færdedes ude, prøvede jeg at se så almindelig ud som muligt, lidt halvkedeligt, sad optaget af at læse, men med en tydelig fornemmelse af at de to mænd blot ventede på et passende tidspunkt til at slå til. De to mænd, atmosfæren, det hele står stadig meget tydeligt for mig, er ikke i tvivl om, hvad det var for nogle fyre, men efter lang tids forløb blev jeg – igen alene i kupeen – klar over, at det ikke var mig, de var ude efter.

På Salling

Da vi holdt til på Salling, boede Gertrud og jeg på en stor gård i nærheden af Roslev, da vi om morgenen vækkes ved, at der er en, der fløjter nedenfor. Gestapo havde da været på besøg hos Keld ([Anton Rask](#), læge i Roslev); heldigvis opholdt han sig i nabohuset og slap væk. Men vi fandt det også sikrest at komme væk fra egnen, og et øjeblik efter

vandrede Toldstrup, Gertrud og jeg ud ad landevejen på vej mod en færge til at føre os over Hvalpsund.

Ikke tid til bekymrede tanker

Jeg vil ikke sige, at vi gik rundt i en evig angst. Vi var dog hele tiden klar over, hvor let vi kunne blive taget; vi havde hele tiden i baghovedet, hvad der kunne ske. Men heldigvis havde vi hele tiden så travlt, at der ikke var megen tid til bekymrede tanker. Det er blevet sagt, at Toldstrup selv arbejdede for tre, og forlangte, at dem der arbejdede for ham mindst arbejdede for to. Vi fik aldrig en hel almindelig nats søvn. Der blev altid arbejdet til ud på natten, og om morgenen var der igen opgaver, der ventede.

Fornemmelse af mennesker

Man opøvede efterhånden en fantastisk evne til uden megen ståhej (sikkert tit ubevidst) at registrere, hvad det var for nogle mennesker, der fandtes omkring en og kunne ofte sætte dem i bås. Jeg tror, dette har reddet os en hel del gange, idet man så kunne styre uden om de "forkerte". Således ved den lejlighed i Aalborg, hvor vi havde en kvindelig postfunktionær til at hjælpe os med vor indgåede post. Folkene rundt i Jylland skrev til os til en poste restante adresse til postkontoret i Aalborg. Postfunktionæren lagde vor post til side, til vi kom og hentede den. Vi bad hende om et 20-øres frimærke. Fik vi det, var alt i orden, men gav hun os 2 10-øres, var der noget mistænkeligt, og gav hun os 4 5-øres, var den rivende gal. Nå, den pågældende dag om formiddagen var jeg i færd med fra skranken i den modsatte side af lokalet at afsende en del pakker – cigaretter til folkene. Mens jeg ventede på at blive ekspederet, lagde jeg mærke til en mand, der stod lige inden for døren til posthuset, hvor der var en slags vindfang med vinduer i. Han stod, som om han

ventede på nogen. Der var intet påfaldende ved ham eller hans væremåde, almindeligt udseende og ikke til at sætte i bås. Men jeg hæftede mig ved, at han hele tiden – om end på en stiltfærdig måde – så hen på den bestemte luge, hvor vi plejede at få udleveret vores post. Jeg følte mig faktisk ikke sikker på, at der var noget mistænkeligt ved ham, men for en sikkerheds skyld afholdt jeg mig fra at bede om udlevering af posten, hvad jeg ellers havde planlagt, når jeg nu alligevel var på postkontoret. I stedet gik jeg der om eftermiddagen. Da var vi i mellemtiden blevet orienteret om en arrestation af en af bylejerne, der havde vores postadresse, og da han på det tidspunkt var alvorligt syg af basedow, kunne man ikke være sikker på, hvor længe han kunne holde tæt.

Jeg fik posten udleveret. Den så ikke ud, som den plejede, idet den bestod af én stor gul konvolut, ret tyk med en del i; så stor, at man normalt ikke ville kunne have den i en taske og derfor måtte formodes at ville gemme den i hånden. Jeg skyndte mig at folde den sammen og gemme den i min håndtaske. Da jeg gik ud på gaden, så jeg tre mænd – typiske gestapofolk – stå på et gadehjørne på den modsatte side, ikke længere væk, end at de kunne lægge mærke til alle, der forlod posthuset. Jeg skyndte mig væk til den modsatte side. Da jeg kom tilbage til hovedkvarteret, viste konvolutten sig at indeholde nogle tyske og danske aviser.....

Sidste tid i Aalborg

Den sidste tid i Aalborg udviste Gestapo en særdeles hektisk aktivitet, og det blev efterhånden særdeles vanskeligt for vore telegrafister at arbejde, før tyskerne havde pejlet sig frem til dem. Vi havde to: [Cain](#) og [Moses](#). Begge havde en del hjælpere, en måtte sidde i samme rum som telegrafisten, når han

telegraferede, og skulle ved vinduet holde sig i kontakt med folkene på gaden.

Forklædning – Karl overrasket

Ca. en uge før kapitulationen havde jeg haft en hyggelig formiddag. Som en modvægt mod det nervepirrende og omfattende arbejde benyttede vi os af enhver lejlighed til at slappe af i form af at le sammen og gøre almindelige borgerlige ting. Toldstrup havde givet mig ordre til at få fat i noget andet tøj, der kunne forandre min type. Det lykkedes så godt, at han passerede mig på gaden nogen tid efter uden at genkende mig. Om formiddagen havde en af telegrafisternes medhjælpere, en ung stud. polyt., [Karl](#), hjulpet mig med at finde en rigtig damehat, der kunne ændre mig. Vi havde moret os over opgaven. Nogle timer senere afleverede jeg til ham de telegrammer, som jeg forinden havde chifreret, og som hans telegrafist nu skulle sende til England. Noget senere ankom jeg igen til stedet for at få udleveret, hvad telegrafisten havde modtaget fra England, men da var hele gaden spærret af; der var sort af mennesker og det var umuligt at komme nærmere.

Det viste sig senere, at Karl som vagt havde siddet ved vinduet i lejligheden, hvor de få dage forinden var begyndt at sende fra. Vagterne på gaden havde overhovedet ikke nået at slå alarm, før udrykningen holdt for døren. Det blev aldrig opklaret, om det var en stikker, der ledte Gestapo på sporet, eller pejlefolkene virkelig var blevet så dygtige, at de på så kort tid kunne pejle sig til stedet – eller muligvis havde været i nabolaget. Karl havde opgivet at forsøge at slippe ud af lejligheden uden at blive taget. Nogle dage forinden havde han sagt, at han aldrig ville falde levende i hænderne på Gestapo. Fra hans side skulle man ikke være bange for

afsløringer. Han greb senderen og løb op på pulterkammeret med den. Der afventede han gestapofolkene komme; de to første ramte han med sin revolver, inden de fik ram på ham. Mens han ventede på Gestapo, skrev han to meget smukke breve, et til sine forældre og et til sin forlovede.

Giftpillen

Jeg ønskede ikke at sige som Karl, at de ikke skulle fange mig levende. Samtidig kunne jeg dog heller ikke på forhånd vide, hvor megen tortur jeg kunne klare, og jeg var fast besluttet på, at Gestapo ingen oplysninger skulle få ud af mig. Derfor gik jeg i lang tid med en giftpille på mig, sat fast med noget plaster et sted på kroppen, hvor jeg regnede med, at de senest ville komme til.

Hændelsen med Karl på et tidspunkt hvor vi alle vidste, at nu kunne der ikke være langt igen virkede så meningsløs og gjorde et dybt indtryk på os. Hvordan det hele ville ende, anede vi stadig ikke. De fleste af os regnede nok stadig med, at der ville blive kamp. For lang tid siden havde Toldstrup udarbejdet udførlige retningslinier for alle folkene, med hensyn til, hvordan de skulle forholde sig i tilfælde af invasion.

Befrielsesaftenen

Jeg følte mig mærkelig til mode den 4. majs aften, hvor frihedsbudskabet kom. Jeg sad på Hotel Phoenix og spiste, da [Mogens Langballe](#), der havde vagt på kontoret, kom farende med budskabet. Reaktionen var først den, at vi – efter at have meddelt nyheden til en tysk soldat i restauranten – dansede syngende gennem gaderne, tilbage til kontoret. Det havde i nogen tid været indrettet i en taghave på nationalbanken. Her blev vi inviteret ned i selve lejligheden, og vin – gemt til lejligheden –

kom frem. Mens vi skålede, var folk kommet på gaderne, hvor de sang og lavede glædesblus, bål og lys i vinduerne. Men midt i al dette blev jeg overvældet af en følelse af forstemthed. Jeg følte pludselig, at det danske folk som sådan ikke var parat til freden.

Når jeg som kurer sad i et tog, hørte jeg ofte beklagelser fra folk, der kun gik på materielle ting. De kunne ikke få gulvklude, deres biler var klodset op, og af og til også beklagelser over sabotager og andet, der gjorde det utrygt at rejse.

På et tidspunkt tog jeg en pistol og gik ud i selve taghaven og skød op i himlen – det var, som om det hjalp – og da telefonen ringede, og jeg tog den, idet jeg sagde: ”Modstandsbevægelsens hovedkvarter,” var det som om den almindelige moody stemning lagde sig.

Tilbageblik

Det ville være godt, om jeg kunne bringe noget af det positive videre, der oplevedes, de erfaringer, vi høstede. Det er noget vanskeligt noget at udtrykke i ord. Det der betød mest har utvivlsomt været det fantastiske kammeratskab, vi havde; det tror jeg, man vil have svært ved at opleve under andre forhold. Det at alle ydede deres absolut ypperste, tog vi som en given ting; vi var kun opsat på at gøre mest muligt. At dette var tilfældet, har jeg aldrig været i tvivl om, skyldtes Toldstrup. Jeg har ofte udtalt, at jeg mente, at jeg havde svært ved at forestille mig, at nogen anden kunne have gjort det samme. Vi havde simpelthen blind tillid til, at de ordrer han gav, var de rigtige, at de planer, han udtænkte, var velovervejede og de bedst mulige. Det var også skønt at arbejde i et sådant klasseløst samfund, hvor ens profession, alder og lignende ikke betød noget. På samme måde blev vi også respekteret på lige fod som kvinde – det var de

samme krav, der blev stillet, men så kunne vi til gengæld forvente den samme respekt.

Sverige, december 1944

På et tidspunkt i løbet af december måned sagde Toldstrup, at jeg kunne blive sendt på en opgave til Sverige. Jeg føler det i dag, som om jeg dansede hen ad gaden af bare glæde. I hvert fald var jeg enormt glad ved tanken om at skulle gense mine to brødre, som vi jo ikke havde haft kontakt med (efter at jeg havde været hos dem i Sverige, fik vi regelmæssig kontakt gennem vore illegale kontakter).

Sejlturen

Turen derover var noget for sig selv. Foruden jeg var [Jens Lyhne](#), [Nybo](#) og [Bent](#) med, så det blev ikke kedeligt. Vi tog først til Frederikshavn, hvor vi efter mørkets frembrud fandt frem til vores skipper og hans fiskerbåd. Vi måtte jo krybe så langt ned i skibet, som vi kunne komme. Og så af sted til vores kontaktsted et eller andet sted i Kattegat. Somme tider kan man selvfølgelig godt komme til at vente nogen tid, til det svenske kontaktskib dukker op, så vi var lige ved at blive overstadige, da der næsten med det samme viste sig et andet skib på pletten. Vi tændte lanternerne og var parate til at skifte opholdssted, da vi heldigvis i tide blev opmærksomme på, at det var en forkert slags skib, nemlig en tysk destroyer. Dette medførte, at vi var nødt til at sejle helt til Sverige i den samme fiskerbåd og det i en vis fart.

Varberg

Da vi ”landede” i Varberg, blev vi så selvfølgelig arresterede og kom i forhør. Det var selvfølgelig ikke noget, vi tog særlig alvorligt. Jeg for min part blev rent til grin, idet jeg plumpede i, da jeg blev spurgt ud om min familie. Jeg havde taget navnet Helle Borch, og da de spurgte mig om min mors navn,

sagde jeg: "Hun hedder også Kirsten." Da de kommenterede dette, skyndte jeg mig selvfølgelig at sige, det hed min bedstemor også (hvilket er rigtigt). Nå, vi blev udstyret med noget tøj. Jeg havde mistet min kuffert, der var blevet sendt som rejsegods, så jeg havde ikke så meget. Gik stadig i min konfirmationsfrakke (indkøbt for penge fra min sparemærkebog), og det meste af det tøj, jeg havde, var omsyet. Jeg havde forinden turen hævet mine sidste sparepenge, og da jeg på et senere tidspunkt (efter nytår) gik på udsalg i de svenske byer, blev der rigtigt købt ind, mest til dem derhjemme (bl.a. flonel husker jeg til Anne Margrethe og meget andet. Sendte da jeg kom tilbage nogle kufferter til Randers. De havde ikke fået nøglerne dertil og kunne simpelthen ikke lade være at bryde kufferterne op af bare iver).

Stockholm

Det var helt fantastisk at se Poul og Jørn igen. De var nu i hver sin militærforlægning i området i nærheden af Stockholm, og selvfølgelig så vi hinanden så meget, det kunne lade sig gøre. Desuden var jeg på [Ebbe Munch](#)'s kvarter. Der oplevede jeg noget fantastisk, idet der pludselig kom [en kvinde](#) ind i det værelse, jeg opholdt mig i, som jeg vidste – troede – var død. Hun var fange hos tyskerne, da [kollegiet i Aarhus blev bombet](#). Der var en del, der ved den lejlighed slap fri, men jeg havde set hendes dødsannonce, og blev derfor naturligvis chokeret, da hun sådan uden videre stiger in ad døren, lyslevende.

Ved samme lejlighed kunne jeg pludselig genkende [portier Rasmussen](#)'s stemme fra et tilstødende værelse.

Fra Sverigesturen husker jeg med glæde jul og nytår, som vi tilbragte sammen med nogle søde mennesker i et hus i skærgården. Det var et sted, der hed Tunagård, et navn jeg måtte øve mig i at

sige, da det var uden for det område, flygtninge måtte opholde sig i, og jeg skulle løse billet til stedet.

Tilbage til Danmark

Turen tilbage blev også ret dramatisk. Tyskerne havde mellem jul og nytår optrappet deres virksomhed med hensyn til at få ram på de illegale ruter til Sverige og var begyndt at benytte hunde, når de entrede skibene. På grund af en hård isvinter var der ikke forbindelse tilbage til Nordjylland. Jens Lyhne og jeg tog i stedet til Malmø, hvor vi i nogen tid ventede på bådlejlighed. Brugte tiden til bl.a. at gå i biografen. Erindrer, at jeg bl.a. så den første krigsfilm, hvor nogle svenskere i protest mod fremstillingen af tyskerne forlod biografen.

Til sidst lykkedes det os at komme af sted. Foruden vi to befandt sig om bord – ud over besætningen – en kurer fra København. Vi kom over i vores kontaktskib, men på grund af tåge måtte vi kaste anker. Det betød, at vi måtte blive liggende i lasten i over 30 timer, idet vi på grund af forsinkelsen kom til frihavnen om morgenen. Det var enormt koldt.

Skonnerten vi sejlede med, sejlede med træ. Vi lå i alle disse timer oven på træplankerne. Det var for lavt til at vi kunne stå op i lasten, hvor vi jo måtte opholde os, både da vi undervejs havde kastet anker på grund af tågen, og da vi kom til frihavnen. Mens vi lå der (kunne selvfølgelig ikke gå i land, før det blev mørkt) kunne vi høre, at der blev talt tysk på dækket, men til alt held fandt de ikke på at kigge ned til os. På det tidspunkt var jeg ellers fuldstændig stiv af kulde og nærmest ligeglåd, hvis bare kulden ville holde op. Havde der i det mindste været mulighed for at bevæge sig lidt, men pladsen var så trang, at vi blot kunne kravle ind oven på plankerne. Min ene storetå blev så medtaget af kulden, at den forblev

død i lang tid bagefter; tøde først nogenlunde op den følgende sommer, men vedblev at gøre ondt i flere år efter, hvis det var koldt.

Så snart det var mørkt nok, sneg vi os gennem frihavnen og for mit vedkommende ud til Sundby hospital hos Madse forinden turen "hjem".

I Danmark igen

Det var en mærkelig fornemmelse at komme tilbage til det mørke, farlige Danmark igen, det føltes faktisk som en befrielse, en lettelse at være tilbage.

Selvfølgelig var det en oplevelse efter 5 år at komme til Sverige, hvor man ikke manglede noget. Først og fremmest var der jo lysene; det gjorde et fantastisk indtryk at komme til de neonoplyste byer og ikke mindst se deres butiksvinduer, bugnende af varer, skønne stoffer, chokolade osv., men det varede ikke længe, før man havde fået nok af det og bare havde i hovedet at komme tilbage til Danmark.

Man følte sig meget uden for det hele i Sverige. Det mærkede jeg i høj grad også på Poul og Jørn, der tiggede og bad, om ikke vi kunne udvirke, at de fik mulighed for at få noget illegalt arbejde hos os.